

Literatuur

Boeken die nog verkrijgbaar zijn in de handel

Andere boeken zijn uitverkocht, maar misschien nog in bibliotheken te ontlenen.

1. Perinatale sterfte

1.1. getuigenissen van ouders, grootouders

Liefde voor een ongeboren kind

De zwangerschap van zijn dochter en het vooruitzicht op zijn eerste kleinkind zou normalerwijze de basis zijn voor een vreugdevolle tijd. Het bericht dat de baby geen kans heeft om levend geboren te worden, verandert echter alles...

Dit boek vertelt het verhaal van deze uitzonderlijke zwangerschap en de geboorte en het overlijden van Kennedy, de baby die nooit geboren zou worden maar het toch deed. Het is een verhaal vol hoop en blijdschap, waarbij onvoorwaardelijke liefde centraal staat.

Wanneer mensen met harde waarheden geconfronteerd worden, nemen ze belangrijke beslissingen en dragen de consequenties daarvan. Dan heeft men de behoefte om beter te begrijpen hoe

het leven echt in elkaar zit en begint men het wonder van het leven beter aan te voelen. Een voorbeeld van hoeveel kracht liefde en liefdevolle gedachten kunnen hebben en wat ermee te bereiken valt, vind je in dit verhaal, in het leven van Kennedy, een wonderbaarlijke baby.

Auteur(s): P. Quanten, Uitgever: Akasha, EAN: 9789077247822

Een klein wit kistje

Het boek gaat over het verlies van een kind van een tweeling (al voor de geboorte).

Het is een schrijnend ervaringsverhaal, eerlijk opgetekend door een vader zo'n 15 jaar later.

Schrijnend vooral omdat geen van de grootouders in staat is om emotionele steun te bieden aan de ouders.

Auteur : Johan DE BOER, Uitgeverij Ten Havre, 2005, ISBN 90 259 5571 1

Foto van een droom

Bram en Yvonne zijn dolgelukkig met de geboorte van hun derde kindje, Roan. Roan blijkt echter een hartafwijking te hebben en is maar 11 dagen oud geworden. In dagboekvorm vertellen Bram en Yvonne elk vanuit hun eigen perspectief over deze moeilijke periode in hun gezin. Naast het verhaal van Roan vertellen ze ook over Deborah, hun vierde kindje. Tot hun grote schrik blijkt tijdens de zwangerschap dat ook zij een hartafwijking heeft... Bram en Yvonne worstelen iedere dag weer met vragen en emoties.

Auteur: Bram en Yvonne Kasse, Uitg: Ark boeken, EAN: 9789033818509

Geen blote voetjes in het zand , verhalen over het verlies van een kind

Een boek vol ervaringsverhalen van lotgenoten binnen LE; moeders, vaders, oma's, verzorgsters. Zij laten eenieder meekijken in hun wereld, de wereld waarin zij een kind moeten missen. Ze vertellen openhartig over het verlies van hun kind en alle emoties die daarbij horen. Door de herkenning die uit deze verhalen spreekt hopen de schrijvers troost te kunnen bieden aan lotgenoten, maar zeker ook een handvat aan te reiken aan mensen die lotgenoten willen steunen.

Uitgeverij Personalialia, Leens, 2008, ISBN-13: 9789079287031

Hersenspinsel

Pudding Harvey komt in 2006 in Bordeaux doodgeboren op de wereld. 'Een doodgeboren kind is in feite niets anders dan zijn dood. Het heeft niet geleefd: daardoor wordt het gekenmerkt', schrijft Elizabeth McCracken. Want haar kind zal niets achterlaten dat zijn familieleden later kunnen verhandelen op de vlooiemarkt. Zijn jongere broers en zusjes zullen geen enkele fysieke herinnering aan hem hebben. Daarom schrijft Puddings moeder 'het gelukkigste verhaal ter wereld dat uiterst treurig afloopt.' Over een dood kind dat voorgoed zijn sporen heeft achtergelaten.

De Amerikaanse schrijfster Elizabeth McCracken woont al bijna een

jaar met haar man Edward in Frankrijk als ze zwanger wordt. Het is een late zwangerschap, want als zelfverklaarde 'oude vrijster' heeft ze zichzelf nooit met gezinsvorming ingelaten. Het ongeboren kind wordt 'Pudding' gedoopt en al snel nestelt hij zich in hun gesprekken, gedachten en geschriften. De de grappige voorvallen in het boek verdoezelen McCrackens schuldgevoelens. Was haar kind blijven leven als ze in haar eigen taal was begeleid? Hadden Amerikaanse vroedvrouwen net zo luchtig gereageerd als ze een paar dagen voor Puddings geboorte hadden gemerkt dat hij niet meer bewoog?

Pas helemaal op het einde van *Hersenspinsel* vertelt McCracken in bijna klinische bewoordingen over de laatste dagen van haar zwangerschap. Daarin wordt ze door Franse bureaucraten alsnog van haar meisjesnaam beroofd en met haar mans naam meedogenloos aangemaand om een dood kind te baren.

Net zoals dove bedelaars kaartjes verspreiden waarop 'Ik ben doof' staat, wil Elizabeth niets liever dan kaartjes met 'Mijn oudste zoon was een doodgeboren kindje'. Want als ze sprakeloos is van verdriet, kan ze dit gebruiken in plaats van alweer uit te leggen dat de baby die een jaar na Pudding wordt geboren niet haar eerste is. Zodat mensen het weten, maar ze het niet hardop hoeft te zeggen.

Hersenspinsel is geen 'verdrietboek' dat met duizenden exemplaren over de toonbank zal gaan. De tranen worden niet massaal geplengd en de meest hartverscheurende scènes veranderen in McCrackens bijzondere schrijvershanden in schijnbaar afstandelijke en laconieke gebeurtenissen. Maar dat is natuurlijk haar kracht en talent. Dit is een wonderschoon boek dat verlies tot op het bot fileert en weer in elkaar zet. Tot de 'lichtere kant' opnieuw zichtbaar is.

Dit is het vrolijkste verhaal ter wereld met het meest droevige einde,' schrijft Elizabeth McCracken in dit indrukwekkende en ontroerende relaas over haar eerste zwangerschap. Een paar dagen voor de uitgerekende datum gebeurt het meest ondenkbare en het afschuwelijkste dat een aanstaande moeder kan overkomen. Elizabeth en haar man krijgen te horen dat hun baby, een jongetje, in de buik is overleden.

Hoe ga je om met zo'n groot verlies? En hoe kom je zulk verdriet ooit weer te boven? Het antwoord is 'niet', maar je moet verder. En McCracken gaat verder, met humor, moed en met ongelofelijke hartelijkheid. Met dit boek heeft ze een prachtig en liefdevol monument voor haar kind neergezet. Hiermee zegt ze en bevestigt ze: hij was geen hersenspindel, hij heeft écht bestaan. Iedere lezer – ongeacht of hij of zij een groot verlies heeft geleden – zal zich gesteund en gesterkt voelen door dit bijzondere boek.

Elisabeth MC Cracken, Uitg Atlas Amsterdam, ISBN: 9789045014289

Ik breng je naar de overkant

Een aangrijpend verhaal van een moeder over het verlies van haar kind bij de geboorte. Hoe mensen door onhandigheid en onwetendheid over rouwprocessen een doodgeboren kind, en daarmee het verlies voor een moeder, vaak doodzwijgen. Elisabeth Anna Wolsink richt zich tot haar zoontje dat in 1977 levenloos werd geboren en laat ons meeluisteren naar haar ervaringen. Ze vertelt over de blijdschap van haar zwangerschap – en hoe ze voelde dat het misging. Over de reacties na de geboorte en alle fouten die gemaakt werden, waardoor ze pas 28 jaar later dit verlies kon gaan verwerken.

Auteur : Elisabeth Anna Wolsink, Uitgever: Ten Have, EAN: 9789025956936

Ongekend verlies

In Ongekend verlies beschrijft Annemarie van der Meer de medische en psychosociale gevolgen van een miskraam en sterfte rond de geboorte. Zij interviewde negen bekende Nederlanders over hun zwangerschapsverlies. Onder anderen Manon Thomas, Xaviera Hollander, Gerda Havertong en Bas Westerweel vertellen over het verlies van hun ongebooren kindje, het ongeloof, de pijn, het afscheid, het onbegrip van de omgeving en de rouwverwerkingsfase.

Ook sprak Annemarie van der Meer uitgebreid met huisartsen, verloskundigen, gynaecologen en wetenschappers over hun praktijkervaringen en onderzoeken naar de mogelijke oorzaken van miskramen en sterfte rond de geboorte.

Ongekend verlies bevat tips, nuttige adressen en een uitgebreide literatuurlijst. Het is een standaardwerk voor iedereen die geconfronteerd wordt met miskramen en sterfte rond de geboorte.

Annemarie van der Meer ▪ ISBN-13: 9789058314819 ▪ Sirene ▪ 2008

Ik kies voor liefde

Hannelore Ingwersen besluit samen met haar vriend een reis door Afrika te gaan maken. Tijdens de voorbereidingen blijkt ze zwanger te zijn geraakt. Ze is dolblij, maar besluit toch haar reis door te zetten. Op de terugweg naar haar geboorteland Duitsland, zet de bevalling zich zes weken te vroeg in. In plaats van te bevallen in het moderne westen, krijgt ze haar kind in een armoedig hospitaal in Soedan. Het is een jongen en hij heet Elias. Deze naam krijgt ze al eerder via een droom door. Maar het jongetje is veel te klein en veel te licht. Hij overleeft de onhygienische omstandigheden dan ook niet. Na vijf dagen overlijdt hij. Hannelore's wereld stort in. Vanaf dat moment verandert haar leven drastisch. Alles waar ze voorheen in geloofde, al haar houvast, glipt langzaam tussen haar vingers door.

Auteur: Hannelore Ingwersen, ISBN: 90-6038-417-2

Bevrijd verloren

De geboorte van een levenloos kind brengt een scala aan ervaringen teweeg. Het is een gebeurtenis die onvoorstelbaar diep ingrijpt. Gerhild voelde haar voldragen zoontje libbe Merlijn in haar buik sterven. Deze ervaring en alle gevoelens daaromheen heeft ze in de vorm van overpeinzingen neergeschreven.

Auteur:Gerhild Toht-Van Rooij, Uitgeverij:Van Brug, ISBN:90-6523-090-4

De dood in de moederschoot

Celia vertelt in haar boek hoe haar ervaringen zijn met betrekking tot het verlies van haar vijf kindjes, die allen overleden tijdens haar zwangerschap. Naast haar ervaringen, wordt er in het boek ook aandacht geschonken aan de vragen "Wat staat iemand te wachten als blijkt dat de baby, waar vol verlangen naar werd uitgekeken, niet meer in leven is?" en "Wat komt er allemaal bij kijken en wat kun je doen ter nagedachtenis van je kindje?"

Auteur:Celia Goede-Bosschieter, ISBN.:90-76958-77-7

De kracht van kwetsbaarheid

Ik ervoer de dood en groeide dieper in het leven. In dit aangrijpende en indrukwekkende document schrijft Margret confronterend eerlijk over haar doodgeboren kindje, haar wanhoop, haar onmacht, haar kwetsbaarheid. Maar ook over haar levenskracht, haar verwerking, haar groei. Het is een diep doorleefd verhaal, maar het wordt juist daardoor ook een moedgevend boek voor iedereen die met verlies wordt geconfronteerd; niet alleen het verlies van een kind, maar ook het verlies van een ouder, van een relatie of anderszins.

Auteur:M.van Paassen, Uitgeverij:Kosmos-Z&K, ISBN.:90-215-3865-2

Er is iets niet goed

Karin beschrijft het enorme verdriet dat haar en haar gezin treft als hun zoontje Jelle kort na de geboorte overlijdt, hoe ze afscheid hebben genomen en hoe de pijn een blijvende wond heeft geslagen.

Auteur:Karin Idzes-Pak, ISBN:90-7695-366-X

Geen ooievaar in de tuin

Vroeger had ik een droom die vaak terug kwam. Voor mij reed een fiets. Achterop zat een kindje. Steeds weer viel het kind achterover van de fiets af, waarna het weer zat en weer viel, weer zat en weer viel.... Dit beeld lijkt wel op mijn leven. Steeds opnieuw een kindje verwachten en het dan weer verliezen. Ik heb ons verhaal opgeschreven om andere ouders, die een kindje verloren hebben, te helpen. Zij zullen veel van de beschreven gevoelens herkennen. Ook schreef ik dit boek om familie en vrienden inzicht te geven in wat er in iemand omgaat, die een kindje heeft verloren, zodat er meer begrip en meeleven kan groeien.

Auteur: E. van Amstel, Uitgeverij Kok ten Have, ISBN13: 9789029715430

Mijn stille kind

Els en Ronald zijn gelukkig getrouwd en hebben twee kinderen. Een derde kind is hun grootste wens. Direct na de geboorte blijkt echter dat hun dochtertje Suzan het syndroom van Down heeft. Het meisje wordt in het ziekenhuis opgenomen. Wanneer ze één maand oud is, geven de artsen haar niet meer dan nog een week te leven. Dan kennen ze Suzan niet, want ze is een vechtertje, dat ondanks een slechte start, slechte nieren en een zware infectie tot verbazing van haar familie en het medisch personeel zes maanden oud wordt. Els' Suzan liet ons zien hoe we konden groeien in het leven, liefdevol voor onszelf en anderen'.

Auteur: Els Rosenmuller, Uitgeverij: Fontein, ISBN: 90-261-1331-1

In de knop gebroken : als geboorte en dood samenvallen

Dit koesterboek bevat uit het leven gegrepen getuigenissen van mensen die hetzelfde hebben meegemaakt, voor wie voor, tijdens of net na de geboorte geconfronteerd is met het verlies van een kindje.

De woorden in dit boek zorgen voor (h)erkenning voor rouwende mensen. Voor troostende mensen (vrienden, familieleden, artsen en andere hulpverleners) vormen deze teksten een bron van inspiratie om mensen in hun intense verdriet bij te staan.

Auteurs: Patrick Somers & Greet Raeymaekers, Uitgeverij: Lannoo, ISBN: 90-209-5533-0

Saranga, mijn groot leermeester

Het boek beschrijft het persoonlijke verhaal van Jacqueline, de moeder van Ananda en Saranga*. Saranga* wordt geboren na een voorspoedige zwangerschap en bevalling, maar krijgt daarna moeite met ademen. Het blijkt dat een bloedprop in de navelstreng er voor heeft gezorgd dat Saranga* de laatste weken te weinig zuurstof heeft gekregen. Saranga* leeft vijf dagen, waarna hij, zoals de schrijfster het verwoordt 'terug reist naar waar hij vandaan is gekomen'.

Auteur: Jacqueline Doens, Uitgeverij: Mijn eigen boek, ISBN : 90-5974-093-9

Droomkinderen

Dit is het aangrijpende verhaal van Kristel en haar man Kurt, die bij de geboorte hun zoontje Felix verloren, en 6 weken na de geboorte ook hun zoontje Casper.

In Droomkinderen beschrijft Kristel haar gevoelens en reacties in deze pijnlijke periode: de shock, de ontkenning en uiteindelijk het zware en onvoorspelbare rouwproces.

Auteur: Kristel Geysen, Uitgeverij: Lannoo, ISBN :90-209-5000-2

Te vroeg geboren

Praktische informatie over emotionele en medische aspecten waar ouders mee geconfronteerd worden wanneer hun kindje in de couveuse-afdeling van het ziekenhuis wordt opgenomen. In 1 hoofdstuk besteedt de auteur aandacht aan het overlijden van premature baby's en de gevoelens waarmee de ouders te kampen krijgen.

R. de Leeuw – L. Bakker, Kosmos - Zomer & Keuning - s.d. (uitverkocht sinds 1999), ISBN 90 215 2588 7

We hadden haar Anna willen noemen

We hadden haar Anna willen noemen is het dagboek van een vrouw die haar kind verloor in de zesde maand van haar zwangerschap. Ze schreef om belangrijke herinneringen te bewaren, en om deze te delen met haar partner en haar familie.

Voorals toen ze zich realiseerde hoe belangrijk de verhalen van andere vrouwen voor haar waren, besloot Ida de Vries dat andere mensen haar dagboek mochten lezen.

Ida de Vries, Jan Van Arkel - 1994, ISBN 90 6224 327 4

Een gezin

Een van de weinige boeken over de moeilijkheden die beide partners ervaren bij de geboorte van hun baby na slechts 25 weken. Samen beleven zij ook de volgende moeilijke zwangerschap en de vreugde bij de geboorte.

Susan Hill, Bosch & Keuning - s.d. (uitverkocht), ISBN 90-246-4706 1

Is jouw kindje verdwaald ?

Dit boek beschrijft hoe een echtpaar het verlies van hun doodgeboren kindje verwerkt. Aan de hand van beschouwende teksten en verscheidene dagboekcitataten, krijgt de lezer een goed beeld over de angsten, verdriet, opvang en begeleiding dat zo'n verlies met zich meebrengt. De confrontatie met het

dodgeboren kindje wordt uitgebreid besproken en is voor het algehele verwerkingsproces van essentieel belang.

Ellen Lenaerts , Uitgeverij:Flora/Lelystad (ook verkrijgbaar via werkgroep "Met Lege Handen"), ISBN:90-71225-02-x

---

Uit het nest gevallen.

Handelt over miskramen en sterfte rond de geboorte.

H. Mochel , Kok - 1988 (uitverkocht sinds december 1996) , ISBN 90 242 3023 3

Ik ben nog in leven

Dagboekantekeningen na de dood van een baby.

M. Rijk - Kleinhout , Kok - 1982 (uitverkocht)

Verlies. Praten over rouw en verdriet.

Boek met verscheidene getuigenissen over rouw en verlies. Twee getuigenissen handelen over het verlies van een doodgeboren baby, één gaat over wiegendood.

Rosamond Richardson , Arbeiderspers - 1981 (uitverkocht) , ISBN 90 6287 971 3

Afscheid van Phoebe (Uit : "Het limonadegevoel en andere verhalen")

Kortverhaal over een kindje dat overlijdt in de zesde maand van de zwangerschap. Opgenomen in verhalenbundel van dezelfde auteur.

Vonne van der Meer, De Bezige Bij - 1985 , ISBN 90 234 0928 0

Gedeelde smart

Vijf verhalen, waarvan één over het overlijden van een 2 dagen oude baby aan een aangeboren afwijking.

J. Aukes - M. Grandia , Meinema - 1984

Een kind sterft. Op weg met rouwende ouders.

Uitstekend basisboek. Het eerste deel geeft veel praktische informatie en bruikbare tips over de rouwverwerking bij het overlijden van een kind, het tweede deel plaatst dit overlijden in een breed religieus kader. Deel 1 heeft het ook over het sterven van baby's en kleine kinderen, met bijzondere aandacht voor het gevaar op bagatelliseren door de omgeving, het recht op verdriet en het belang van het geven van een naam aan een overleden baby.

Guido De Pauw, Davidsfonds – 1996, ISBN 90 615 2938 7

1.2. deskundigen aan het woord

De kunst van het rouwen, een persoonlijke geschiedenis

Meer dan veertig jaar heb ik geleefd met de wetenschap dat ik een zusje heb gehad dat bij de geboorte is overleden. Vragen heb ik nooit gesteld. Dat kon niet, want over het zusje mocht niet gesproken worden en ik heb me altijd netjes aan die opdracht gehouden.

In De kunst van het rouwen probeert Corien van Zweden de geschiedenis te ontrafelen van haar verzwegen, naamloos gebleven zusje dat in 1960 bij de geboorte overleed. Ze ontdekt dat hun familieverhaal niet op zichzelf staat, maar past in de rouwcultuur van de jaren zestig; over dood, rouw en verdriet werd zo veel mogelijk gezwegen. Sindsdien is er veel gebeurd. In minder dan een halve eeuw tijd is de dood van een groot taboe veranderd in iets dat veel weg heeft van een hype. Er wordt op

grote schaal geëxperimenteerd met nieuwe uitvaartrituelen en Allerzielen wordt ieder jaar een grotere happening. Van Zweden ging op onderzoek uit in de wereld van de wilde rituelen en sprak met ervaringsdeskundigen, en met professionals die van de dood hun beroep hebben gemaakt. De geschiedenis van het verzwegen zusje fungeerde daarbij voortdurend als een spiegel.

Auteur: Corien van Zweden, Uitgeverij: Veen, L.J., ISBN : 9789020409291

Het leven gaat verder, zeggen ze

Lotgenoten in rouw ontmoeten elkaar

'Het leven gaat verder.' Vaak de laatste zin van een gesprek met iemand die een geliefde heeft verloren. Niet kwaad bedoeld, maar wel pijnlijk als je verdrinkt in verdriet.

Na de dood van een dierbare staat de wereld stil. Niemand lijkt dat écht te kunnen begrijpen -behalve lotgenoten misschien. Mensen die worstelen met dezelfde woede en pijn, met hetzelfde gevecht tussen

verstand en emotie, met dezelfde vragen naar zingeving. Verwerken kan niemand voor een ander doen. Maar anderen kunnen je wel steunen.

Dit boek toont hoe rouwgroepen troost en hoop kunnen bieden.

Wat is rouwen precies? Hoe werkt een rouwgroep? Hoe kan ik een dergelijke groep vinden? De auteurs beschrijven helder de doelstellingen, werking en effecten van lotgenotengroepen voor rouwendenden. Daarnaast vormen de vele aangrijpende getuigenissen en brieven van betrokkenen een bron waaruit zowel nabestaanden als hulpverleners moed en inspiratie kunnen putten.

Monique Dujardin, Arthur Polspoel & Kathleen Roskams, Uitgev: Ten Have, I.s.m. [Uitgeverij Davidsfonds](#),
ISBN 9789077942246

Verdriet dat niet verdwijnt

In dit breed opgezette boek volgt de auteur de levensloop van de mens en bespreekt zo de verliezen die iemand in zijn leven tegen kan komen. Het is geschreven voor ouders van overleden kinderen en met name de impact van de dood van een kind voor ouders, grootouders, broer en zus wordt besproken. Gelardeerd met persoonlijke teksten van Marinus en gedichten. Voor de opmerkelijke lezer wordt duidelijk hoe deze bijzondere man werkt. Hij bereidt zijn lezingen nooit van A tot Z voor maar laat zich vaak leiden door gebeurtenissen. Zoals het waxinelichtje dat hij onderweg naar een lezing voor ouders van een overleden kind kocht bij een winkel gerund door mensen met een verstandelijke beperking: van klei twee handen die het lichtje vasthouden. In Marinus wellen dan woorden op die zich aaneenrijgen tot een gedicht. Daarmee start hij de ontmoeting. Hij zei eens: 'Ik leen woorden aan mensen die het niet verwoorden kunnen'. Dat doet hij op een bescheiden en, nogmaals, onnavolgbare manier.

Marinus van den Berg, uitg. ten Have, Kampen, ISBN : 9789025956004

Als je baby sterft

(eerder verschenen onder de titel "Met Lege Handen. Vrouwen over het verlies van hun baby's in de zwangerschap of rond de bevalling.")

Dit boek gaat over het verlies van een baby in de zwangerschap of rond de bevalling. Het bevat medische informatie, maar gaat ook uitgebreid in op de ervaringen van ouders. Hoe verwerk je het, als je baby, naar wiens komst je zo had uitgekeken, gestorven blijkt te zijn, Wat helpt en wat juist niet? Hoe pak je de draad van het dagelijks leven weer op? Kom je ooit over het verlies heen? Wat kun je doen als je het gevoel hebt, dat je in het verlies blijft steken? Hoe reageren de familie en vrienden? En hoe de hulpverleners met wie je misschien te maken hebt? Wat betekent een nieuwe zwangerschap? Hoe vergaat het de ouders die één baby van een tweeling verliezen? Op deze en op andere vragen geeft het boek een antwoord. Het is bedoeld voor ouders, mensen in hun omgeving en voor hulpverleners.

Marianne Cuisinier - Hettie Janssen, Van Holkema & Warendorf - 1991, I.S.B.N 90-269-2536-0

Stille baby's

Het verlies van een kind, ook wanneer het overlijdt voor of tijdens de geboorte, tekent het leven voorgoed. Alleen wanneer de ouders dit verdriet een plaats in hun leven kunnen geven zullen zij er op een gezonde manier doorheen komen.

Dit boek is erop gericht hulp te bieden bij het rouwproces. Ook familie, vrienden en hulpverleners kunnen lezen hoe zij ouders kunnen steunen bij het afscheid nemen van hun kind en van alle toekomstverwachtingen die zij koesterden.

Auteur: Christine Geerinck-Vercammen, Uitgeverij: De arbeiderspers, I.S.B.N: 90-295-2186-4

2. Miskraam

2.1. getuigenissen van ouders, grootouders

Ongekend verlies

In Ongekend verlies beschrijft Annemarie van der Meer de medische en psychosociale gevolgen van een miskraam en sterfte rond de geboorte. Zij interviewde negen bekende Nederlanders over hun zwangerschapsverlies. Onder anderen Manon Thomas, Xaviera Hollander, Gerda Havertong en Bas Westerweel vertellen over het verlies van hun ongeboren kindje, het ongeloof, de pijn, het afscheid, het onbegrip van de omgeving en de rouwverwerkingsfase.

Ook sprak Annemarie van der Meer uitgebreid met huisartsen, verloskundigen, gynaecologen en wetenschappers over hun praktijkervaringen en onderzoeken naar de mogelijke oorzaken van miskramen en sterfte rond de geboorte.

Ongekend verlies bevat tips, nuttige adressen en een uitgebreide literatuurlijst. Het is een standaardwerk voor iedereen die geconfronteerd wordt met miskramen en sterfte rond de geboorte.

Annemarie van der Meer ▪ ISBN-13: 9789058314819 ▪ Sirene ▪ 2008

Uit het nest gevallen.

Handelt over miskramen en sterfte rond de geboorte.

H. Mochel , Kok - 1988 (uitverkocht sinds december 1996), ISBN 90 242 3023 3

Soms gaat het mis.

Een informatief en hoopgevend boek voor vrouwen van wie de zwangerschap eindigt met een miskraam. In een aaneenschakeling van getuigenissen geven de drie schrijfsters hun persoonlijke ervaring weer.

Ann Oakley - Ann McPherson - Helen Roberts , Kosmos - 1985 (uitverkocht) , ISBN 90 215 1231 9

Als je zwangerschap misloopt

Boek op basis van interviews met vrouwen die een miskraam meegemaakt hebben of waarbij de zwangerschap om andere redenen fout afliep. De auteur probeert een antwoord te vinden op een hele reeks vragen die deze vrouwen zich stellen. Door zijn praktische aanpak is dit boek een aanrader.

Martha Van Buuren , La Rivière & Voorhoeve - 1994 (uitverkocht sinds december 1998) , ISBN 90 384 0365 8

Op zoek naar de ooievaar

Na herhaaldelijke late miskramen besluiten de auteurs om een baby te adopteren.

Marion Lee Wasserman , Van Reemst - s.d. (uitverkocht) , ISBN 90 6590 4581

Je bent niet alleen met je verdriet

Een bundeling getuigenissen van leden van de zelfhulpgroep "Uit het nest gevallen" rond miskramen.

(zonder auteur) , enkel te bestellen bij Werkgroep "Uit het nest gevallen", Van Raemdoncklaan 86, 2650 Edegem

---

2.2. deskundigen aan het woord

Als je een prille zwangerschap verliest

Bijna een op de vier zwangerschappen eindigt met een miskraam. De impact ervan wordt door de buitenwereld echter vaak onderschat. Veel ouders hebben het nochtans moeilijk om hun verlies te verwerken. Want hoe rouw je om een kind dat je nooit echt hebt gekend? En hoe ga je om met de angst dat het bij een volgende zwangerschap misschien weer fout kan gaan?

- In deze herwerking van *Omgaan met een miskraam* komen een vrouwenarts, een psycholoog en een sociaal verpleegkundige aan het woord. Zij behandelen openhartig en toegankelijk alle medische en psychologische vragen die met een miskraam gepaard gaan.

- De vele getuigenissen bieden ouders die hun ongebooren kind verloren hebben herkenning, inzicht en steun.

Bernard Spitz, Manu Keirze, Annemie Vandermeulen, : Uitgeverij Lannoo, SBN: 9789020988413:

---

3. Afbreken van de zwangerschap om medische redenen

Gijs, een baby zonder toekomst

Iris is zwanger van haar tweede kindje. Alles lijkt normaal te verlopen, tot dat in de negende maand blijkt dat haar baby een ernstige hersenafwijking heeft. Na de vervroegde bevalling belandt Gijs in een maalstroom van medische onderzoeken, voorschriften en regels. Een lange periode van onzekerheid volgt. Uiteindelijk komen Iris en haar man Martin met het medische team tot de conclusie dat Gijs niet verder hoeft. Gijs sterft ruim drie weken na de geboorte.

Auteur: Iris Waaling, I.S.B.N: 90-5028-151-6

Geen wiegje, geen luiers... De rouw over het onzichtbare kind : het vervolg

Boek over de ervaringen van ouders die een ongunstige uitslag van prenataal onderzoek te horen kregen en moesten beslissen of ze de zwangerschap al dan niet te laten afbreken .

Karin Van den Boogaard , Uitgeverij: VU, I.S.B.N: 90-5383-845-7

Leven met Sarah

Esther Hoff wordt onbedoeld zwanger , maar al vrij snel besluit ze dat ze het kind wil houden. Ze voelt een intense band met het meisje in haar en ze stelt zich volledig in op het moederschap. In gedachten noemt ze haar Sarah. Haar leven wordt overhoop gezet als blijkt dat Sarah's levenskansen nihil zijn. Esther beschrijft het ongeloof , de pijn , de onmogelijkheid om afscheid te nemen. Later de eenzaamheid en het onbegrip uit de omgeving. Maar ook schrijft ze over de kracht en de mooie momenten.

Auteur: E. Hoff, Uitgeverij: Wereldbibliotheek, I.S.B.N: 90-284-2184x

---

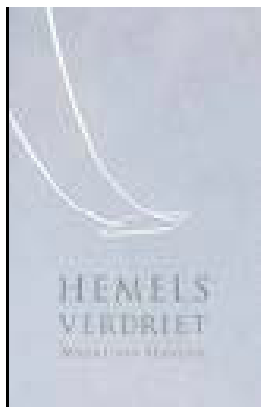
Geen wiegje, geen luiers... De rouw over het onzichtbare kind.

Vrouwen vertellen over het dilemma wanneer hun ongebooren baby niet levensvatbaar blijkt te zijn : zwangerschapsonderbreking of niet ? Hoe omgaan met het eigen rouwproces en het onbegrip van de omgeving ? De getuigenissen worden afgewisseld met artikels van hulpverleners.

Karin Van den Boogaard , V.U. Uitgeverij - 1994 , ISBN 90 5384337 4

---

4. Overlijden van een kind op latere leeftijd

Hemels verdriet

Bij de zesjarige Luka wordt kanker geconstateerd. Negen maanden later overlijdt hij. *Hemels verdriet* is het persoonlijke en integere verhaal zijn moeder, die een spirituele dimensie vindt in dit grote verdriet.

Het boek beschrijft in chronologische volgorde de negen maanden waarin Luka's gezin in het academisch ziekenhuis van de VU in Amsterdam terecht komt. Toch is er een dimensie die boven het medische circuit uitgaat: een werkelijkheid die verder reikt dan het fysieke. Het is een bijzondere ervaring voor de ouders om te merken dat Luka naarmate hij lichamelijk zwakker wordt, mentaal groeit.

'Voor mij was het proces dat ik heb doorgemaakt heel intens. Ik ervoer dat het mogelijk was om het ziekteproces en het overlijden van mijn zoon op een 'lichtere' manier te beleven, vanuit een meer spirituele dimensie. Deze ervaring was heel bijzonder en verrijkend. Daarom zocht ik naar een manier zodat ook anderen er kennis van konden nemen. Uiteindelijk kreeg het de vorm van dit boek.'

Mayke van Haagen, Ten Have, Kampen, 2008, ISBN 9789025959043

Geen blote voetjes in het gras

Het boek bevat ongeveer 50 verhalen van (oud-)leden van Lieve Engeltjes.

Deze ouders vertellen hoe zij zijn omgegaan met het verlies van hun kind. Hoe reageerde de omgeving, de familie, vrienden en collega's? Hoe hebben de ouders een nieuwe zwangerschap ervaren na het verlies? Wat heeft het verlies betekend voor de relatie?

Het boek bevat een ruime tijdsperiode. Verhalen van ouders die hun kindje 8 weken na de conceptie hebben verloren, tot anderhalf, twee jaar na de geboorte.

Auteurs: ouders van een overleden baby, Uitgeverij: Gopher Publishers, I.S.B.N: 90-762449-70-9

En huilen doe je maar in de pauze - Worstelen met de taal van rouw,

Het verhaal van een man die zijn tienjarige zoon verliest, zo'n tien jaar geleden. Het is eveneens een ervaringsverhaal maar het is ook veel meer dan dat. Ik vind dit een belangrijk boek voor de omgeving: hoe je (niet) moet omgaan met verdriet van anderen. Er staan ook gedichten in.

Ik vond dit een schrijnend mooi boek, schrijnend omwille van het gebeuren, mooi omwille van de helderheid van de taal. Een aanrader voor iedereen, maar ik denk dat ouders die een kind verloren hebben heel veel (h)erkenning in dit boek kunnen vinden.

Jij-Onzichtbaar bij mij

De dood van een kind veroorzaakt een verdriet dat niet meer verdwijnt. Voor dit leed zijn eigenlijk geen woorden. Marinus van den Berg luisterde aandachtig naar ouders, broers en zussen die hun verhaal vertelden. Het overleden kind blijft altijd onzichtbaar aanwezig. Tastend zoekt Van den Berg naar woorden om de nabestaanden tot steun te zijn.

Voor de Vlaamse vereniging Ouders Van een Overleden Kind (OVOK) spreekt pastor Van den Berg regelmatig overdenkingen uit. Ze zijn poëtisch van toon, en scheppen ruimte voor eigen gedachten. Ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van OVOK verschijnt er een bundel van die poëtische teksten. Op de ingesloten cd heeft Marinus van den Berg zelf een aantal langere teksten ingesproken.

Marinus van den Berg is pastor in het Rotterdamse verpleeghuis Antonius IJsselmonde. Hij publiceert over zorg, ouder- worden, verlies en rouw, zoals *Verdriet dat niet verdwijnt; door-leven na de dood van een kind, broer of zus* (2e druk) en *Door je verdriet heen groeien* (12e druk). Over die onderwerpen houdt hij veel lezingen en workshops.

In samenwerking met Uitgeverij Averbode, Auteur: Marinus Van den Berg, Uitg : Ten Have, EAN: 789078434092

Nooit meer ontwaken. Ervaringen omtrent wiegendood.

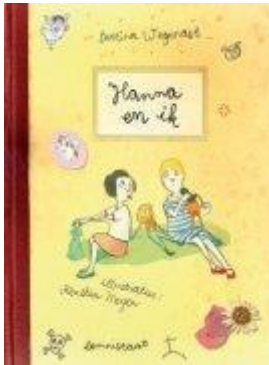
Stuk voor stuk diep aangrijpende getuigenissen over wiegendood. Naast de intense gevoelens van de ouders komen ook de andere kinderen, familieleden en vrienden aan bod. De getuigenissen geven een beeld van haast ondraaglijk verdriet wanneer mensen zo plots geconfronteerd worden met de dood van hun kind, maar ook doorheen het verdriet de kracht vinden om verder te doen.

Anita Van Gils e.a. , Komkom - 1993 (te bestellen bij auteur : Kerkeveld 25 - 3370 Boutersem. Tel 016/73.58.48 Fax 016/72 03 31 of email : anita.vg@telenet.be) , ISBN 90 5388 008 9

---

5. Speciaal voor kinderen

5.1. Fictie

Hanna en ik

Boek over hechte vriendschap, die doorgaat, ook als één van de twee er niet meer is. De hoofdpersoon in Hanna en ik vertelt in eenvoudige woorden, maar levendig en indringend over haar vriendschap met Hannah. Ze zijn elkaars beste vriendinnen: ze vertellen elkaar al hun geheimen, maar vechten ook wel eens om de barbiekleren. Alles zou moeten blijven zoals het is, maar dan gebeurt het: Hannah wordt door een vrachtwagen overreden. Ze is op slag dood. In open en directe bewoordingen vertelt de ik-persoon van het verhaal over de gevoelens en gedachten die ze heeft als Hannah net overleden is. Ze vertelt over de begrafenis en over de officiële herdenkingsdienst op school. Maar pas als alles voorbij is en zij alleen bij Hannahs graf staat, kan ze voor het eerst echt afscheid van haar vriendin nemen.

Sober en zonder dramatiek laat Bettina Wegenast zien dat je soms nog iets af kunt maken, ook als de ander er niet meer is.

Bettina Wegenast , Illustraties: Kerstin Meyer, ISBN: 9789047701477, Uitgeverij : Lemniscaat

---

De mooiste begrafenis van de wereld

Op een dag verveelden we ons. Maar toen vond Ester een dode hommeltje en we besloten hem te begraven. Met kruis en bloemen, en een gedicht, want dat hoort erbij. Ik kan erg goed dichten, al zeg ik het zelf. En Pietertje, het broertje van Ester, kan goed huilen. We richtten een Begravenis BV op: voor alle dode dieren.

Haringen uit de vriezer, muizen uit de muizenval en een platgereden haas: elke begrafenis wordt even serieus genomen. Maar als ze aan het einde van de dag moe n tevreden naar huis gaan, vliegt er een vogel tegen het raam. Het sterven grijpt de kinderen aan; plotseling is het spel werkelijkheid geworden.

En de volgende dag?

Toen gingen we iets heel anders doen!

Een schitterend kinderboek over de dood, maar vooral over de gave van kinderen om met volle overgave te spelen en te fantaseren.

Ulf Nilsson , Illustraties: Eva Eriksson, ISBN: 9789056379186, Uitgeverij : Lemniscaat

Het boek van de troost

Om diverse redenen kunnen volwassenen en kinderen gelukkig of droevig zijn. Iedereen gaat verschillend om met de emoties: sommigen gaan hard lachen terwijl anderen wenen en stil zijn. Dat kan omdat iedere mens anders is en uniek.

Soms lijken de dingen die gebeuren ook ingewikkeld. Wat gebeurt er allemaal? Hoe kun je het beste afscheid nemen? Bestaat er een hemel? Waarom gaan papa's en mama's uit elkaar?

In dit boek worden antwoorden geformuleerd op vele vragen. Men kan eruit leren dat het geluk in kleine dingen zit.

Voor kinderen vanaf 10 jaar.

Kolette Janssen en Rebekka Jonkers - Het boek van de troost - Met kinderen denken over Afscheid en Verlies, Leven en Geluk - Davidsfonds/Infodok - 2007

Knickers op de weg

Elias en zijn jongere broertje Wardje zijn op weg van school naar huis als het ondenkbare gebeurt: Wardje wordt aangereden door een auto. Als Wardje uiteindelijk in het ziekenhuis sterft, laat hij een gebroken gezin achter. Waarom moest dit gebeuren? En heeft hier iemand schuld aan? Dat zijn de vragen waarmee Elias en zijn ouders achterblijven.

In dit boek wordt een poging gedaan om deze vragen te bespreken en het verdriet een plaats te geven. In de Bijsluiter achterin het boek vinden ouders, opvoeders en leerkrachten de nodige achtergrondinformatie over het thema rouwverwerking.

Knickers op de weg is een ontroerend en realistisch verhaal dat de problematiek van jonge verkeersslachtoffers en rouwen bespreekbaar wil maken.

Dit boek maakt deel uit van de **Zeppe-reeks**, een reeks boeken over en voor jonge verkeersslachtoffers.

www.zebraweb.be

Dagvliegje, dag

Een boek over een dagvliegje dat maar een dag leeft maar ten volle geniet van elk moment. Mooi om te gebruiken bij een baby die maar kort heeft mogen leven.

Tony Ross & Jeanne Willis, Sjaloom, Amsterdam, 2006, ISBN: 90-6249-506-0

Zwaan

Zwaan zit in het diepst van de put, midden in zijn verdriet. Als Uil vraagt wat hij daar doet. Hij zoekt de reden waarom zijn lief gegaan is. Als hij de reden weet dan zal het verdriet niet meer zo groot zijn. Waarom? Waarom? Uil gaat op zoek maar komt terug met het oudste antwoord dat er bestaat en dat iedereen kent. Soms een beetje plechtig taalgebruik (mijn lief) maar verder een prachtig boek dat iedereen die worstelt met de waarom-vraag, jong en oud, zal aanspreken.

ianka Flerackers & Sebastiaan Van Doninck, De Eenhoorn, Wielsbeke, ISBN: 9789058384331

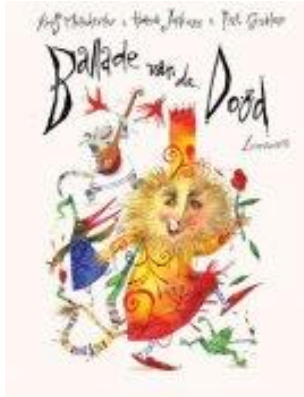
Wie heeft de wind gezien?

12-14 jaar

Zes maanden nadat haar broertje dood werd geboren, hebben Larkin en haar moeder hun verdriet nog steeds niet verwerkt. Over het dode broertje wordt in het gezin nooit gesproken : hij heeft zelfs geen naam gekregen. Pas nadat iemand bij hen een baby als vondeling achterlaat, komen hun emoties weer los. Hierdoor kan er geleidelijk over het verleden gepraat worden, overwint Larkin haar woede en wordt de kloof tussen haar en haar ouders gedicht.

MacLachlan, Patricia, Uitgever Terra-Lannoo

Ballade van de dood

*Er was eens een koning machtig en groot
Die had slechts één vijand en dat was de Dood.
Waarom moest de Dood toch zijn leven bederven
Waarom was hij zo bang om te sterven?*

Zo begint **Ballade van de Dood**, over een koning die na overleg met zijn geleerden de Dood laat opsluiten in een glazen kooi:
Nog nooit was het volk zo gelukkig geweest, jaren en jaren vierde men feest.

Maar een leven zonder einde is niet zo leuk als het lijkt. Na een periode van feesten en roekeloos gedrag, slaat de verveling toe. De Dood is onmisbaar, de Dood moet bevrijd worden. Maar wie durft

dat te doen? Je bent dan immers zelf de klos. Uiteindelijk is het de koning die de stoute schoenen aantrekt.

Auteur : Koos Meinderts, Harrie Jekkers, Illustraties: Piet Grobler, ISBN: 9789047701095,
Uitg. Lemniscaat

Sjaantje doet alsof

Zilveren Griffel 2008

Sjoerd Kuyper en Daan Remmerts de Vries hebben een juweel van een prentenboek gemaakt. In *Sjaantje doet alsof* laten ze treffend zien hoe je om kunt gaan met het gegeven dat iemand er niet meer is. Je kunt verdrietig zijn, je kunt somber worden, maar je kunt diegene ook in je herinnering terughalen en even doen alsof hij er nog is.

De illustraties die Daan Remmerts de Vries bij dit verhaal maakte, laten zien hoe fantasie en werkelijkheid vloeiend in elkaar kunnen overlopen. De stevige, stoere tekeningen geven het boek een aandoenlijke en dromerige sfeer. Zo geeft *Sjaantje doet alsof* kinderen een veilig houvast.

Auteur : Sjoerd Kuyper , Illustrator : Daan Remmerts de Vries , ISBN10 : 9046802485 , ISBN13 : 9789046802489, Uitgeverij: Nieuw Amsterdam

---

Lange benen maken

Het is bijna een jaar geleden dat het buurmeisje en vriendinnetje van Bonne is verongelukt. Tot voor kort kon Bonne (groep acht) redelijk met dat verlies omgaan, maar opeens keert het verdriet in alle hevigheid terug. Hij leeft zijn gevoelens uit in hardlopen. Bij zijn hardloopclub ontmoet hij de iets oudere Geert, met wie hij goed over Marijs dood kan praten. Ook met diens zusje Iris kan hij het goed vinden. Hierdoor komt de weg vrij voor nieuwe vriendschappen en mogelijk zelfs een nieuwe verliefdheid. Bonnes meester en een aantal klasgenootjes helpen hem

daarbij. Het verhaal is zorgvuldig en met veel gevoel geschreven, zonder dat het sentimenteel wordt. Bonne maakt verschillende fases door bij de verwerking van zijn verdriet die herkenbaar en invoelbaar zijn beschreven. Een toegankelijk verhaal voor een breed publiek, vanaf ca. 12 jaar.

Molemaker, R, Uitgeverij: Van Holkema en Warendorf, ISBN10 : 9026917910, ISBN13 : 9789026917912

Het pad van de Regenboog

De oma van Mirte krijgt een hartaanval en vertelt in het ziekenhuis aan Mirte dat ze al jaren bezoek krijgt van sprekende dieren. Die brengen haar verhalen van overleden mensen en kinderen uit het Hemelhuis. Maar de doodzieke oma weet zelf de weg naar het Hemelhuis niet. Mirte besluit op zoek te gaan voor haar oma en beleeft spannende avonturen. Een spannend boek vooral voor kinderen die iemand moeten missen.

Monique van der Zanden, Uitg Christoffor, Zeist, 2005, ISBN : 9062388051

5.2. Informatie gericht op kinderen

Ik weet niet wat ik weten moet

De 'Zonder jou' boekjes zijn bedoeld om informatie te geven over alles wat met doodgaan en afscheid nemen te maken heeft, dat legt de auteur uit in de inleiding van dit boekje. Daarna probeert ze aan de hand van duidelijke vragen een antwoord te geven dat begrijpelijk is en steun kan geven. Vragen als 'Waarom gaan mensen dood?', 'Wat doen ze met iemand die dood is?' en 'Wat gebeurt er met de as?' krijgen een uitvoerig antwoord.

Daarnaast geeft de auteur nog veel informatie over alles wat gebeurt na een overlijden: de kist dichtmaken, iets maken om mee te geven, bezoek, post, de afscheidsdienst, de begrafenis of de crematie. De tekst is vlot en duidelijk, helemaal naar kinderen gericht, met af en toe zelfs een vraag voor hen: 'Waar denk jij dat iemand naartoe gaat als hij dood is?' Na de uitleg volgt een alfabetische lijst van alle 'moeilijke' woorden die ze kunnen horen, zoals aula, condoleren, mortuarium, opbaren en urn. Een uitgebreid overzicht van boeken en websites kan de lezer nog verder helpen. De auteur sluit af met een woordje voor de ouders en begeleiders van rouwende kinderen.

Dit is een duidelijk en overzichtelijk boekje voor rouwende kinderen en hun omgeving. Het verklaart mogelijke vreemde dingen en is erg geruststellend, een gevoel dat in die moeilijke periode zeker op zijn plaats is. Dit boekje is een degelijke hulp in moeilijke tijden.

Riet Fiddelaers-Jaspers publiceerde veel voor en over rouwende jongeren. In 2004 verscheen *Mijn troostende ik. Kracht en kwetsbaarheid van rouwende jongeren*, in 2005 *Jong verlies. Rouwende kinderen serieus nemen*

Auteur(s): Riet Fiddelaers –Jaspers, Uitgever: Ten Have, EAN: 9789025955748

Luister nu eens naar mij!

Ondergesneeuwde gevoelens bij kinderen en jongeren

Hoe kunnen we kinderen en jongeren begrijpen? Wat te doen met hun gekraste ziel, bekraste armen, hun ontploffingen, ontembare emoties, hun apathische gedrag? Er is soms zoveel emotionele woekering en achtergebleven pijn, ondergesneeuwde gevoelens die we niet altijd zien. Vaak blijken kinderen veel kwetsbaarder dan op het eerste gezicht wordt gedacht. Zeker als de veilige grond onder hun voeten aan het verschuiven ging.

Van onlust over kleine kwetsuren tot grote trauma's: dit boek gaat over wat kinderen en jongeren vandaag kan overkomen, hoe ze dat zelf beleven en vooral over de signalen die ze geven en die voor volwassenen niet altijd begrijpelijk zijn. Helen kan, mits wat geloof in hen én op voorwaarde dat er echt geluisterd wordt naar wat ze in hun eigen taal zeggen en tonen.

In **Luister nu eens naar mij!** vertelt psychotherapeute **Lut Celie** over de kinderen en jongeren die haar bijbleven. Over de kleine Warre, die 'nog liever dood' was omdat hij bij zijn overleden opa wilde zijn, de enige die met hem speelde. Over Tatiana, die sinds de dood van haar broertje een modelkindje werd, maar plots onaangekondigd woedeaanvallen kreeg en hyperventilatie ontwikkelde. Over de baby van anderhalf die voortdurend huilt wegens verlatingsangst. Over Eva met anorexia, die jaren aan een stuk van haar vader leugens over haar moeder hoorde en nu een heel nieuwe waarheid ontdekt. Over de achtjarige Zoë, die in haar armen krast om haar woede te uiten over haar vader, die bij zijn tweede vrouw een baby heeft en die alle aandacht geeft. Dit ontwapenende boek is gevuld met deze en andere naar de keel grijpende verhalen over pijn, onmacht, angst, verlies maar ook hoop.

Lut Celie , ISBN: 9789056178482, Uitgeverij: Van Halewyck

Mijn vader is een engel

Liël is net vier wanneer haar vader overlijdt. Ze kan nog niet schrijven maar haar moeder tekent haar uitspraken op. De innerlijke wereld van Liël komt in de daarop volgende vijf jaar op losse briefjes terecht die haar moeder bewaart. Als ze kan schrijven komen er ook briefjes van Liël zelf bij en uiteraard tekeningen.

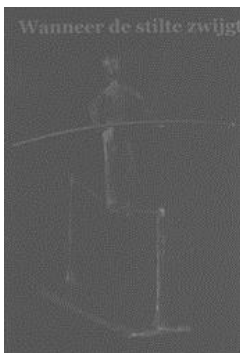
Dit alles te samen is een bijzonder en ontroerend boekje geworden waarvan Liël zelf terecht de auteur is. Uitspraken als 'eerste werd hij ziek, dan werd hij dood' raken de lezer. Wil je iets weten over de binnenwereld van rouwende kinderen?

Psychologen, gespecialiseerd in rouw- en verliesverwerking bij kinderen en jongeren, over dit boek: 'Soms is dit boek aangrijpend, soms grappig en aandoenlijk en dan weer ontroerend. De lezer zal het meestal niet in één keer uitlezen, daarvoor zijn de teksten en de tekeningen te intens. Het boek is daarmee wat rouwen vaak is; het vormt een gedetailleerde afspiegeling van de golfbewegingen die in een verliesverwerkingsproces waar te nemen zijn.'

Yvonne Stikkelbroek en Mariken Spuij / Univ.Utrecht, Uitg: Miramah House, 2008, ISBN: 978-90-78612-06-3

---

6. Andere

Wanneer de stilte zwijgt. Gedichten over sterven, afscheid en rouw. - Hij is hard, onverwacht, onvermijdelijk, maar kan ook kwetsbaar, mooi en welkom zijn: de dood.

Een ieder van ons krijgt er mee te maken. We sterven immers elke dag een beetje.

Wanneer de stilte zwijgt is een verzameling gedichten over sterven, afscheid en rouw.

Ellen Groenewoud, Uitg. Vulpen Producties, Almelo 2008,
www.vulpenproducties.nl

De echo van mijn kind : ervaringen van verlies tijdens of kort na de zwangerschap

Als bekend is dat een kindje' het niet gehaald heeft' , dan weet de wereld buiten de moeder daar vaak geen raad mee. Hoe ervaren moeders deze onmacht ? Hoe reageren ouders van een dochter die dit overkomt ? Hoe reageert de partner ,en hoe reageren de vrienden ? Geestelijk genezer Harm Wagenmakers stelde dit troostboek met natuurfoto's samen speciaal voor de moeders.

Auteur: Harm Wagenmakers, Uitgeverij: Ten Have, ISBN: 9022957099